

M3083-1
9(c2)
K 665

ЮРІЙ КОРЖОВ

ТАШАНЬ

ІСТОРІЯ ТА РОДОВІДНА
КНИГА СЕЛА ПЕРЕЯСЛАВСЬКОГО КРАЮ

ТОМ I

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА.....	3
ВСТУП.....	5

РОЗДІЛ I

НАРИСИ ІСТОРІЇ ТАШАНІ.....	7
ДАВНІ КУРГАНИ, ВАЛИ ТА ЗЕМЛЯНІ СПОРУДИ НАВКОЛО ТАШАНІ.....	10
ПОСЕЛЕННЯ XI -XIII СТОРІЧ НА МІСЦІ СУЧАСНОЇ ТАШАНІ.....	23
ПОСЕЛЕННЯ ТАШАНЬ ТА ГОРОДИЩЕ В XVII-XVIII СТОРІЧЧАХ.....	29
ТАШАНЬ ЧАСІВ РУМ'ЯНЦЕВИХ: 1770-1838 РОКИ.....	43
ТАШАНЬ ЧАСІВ ГОЛШЦИНА: 1838-1870 РОКИ.....	49
ТАШАНЬ ЧАСІВ ГОРЧАКОВИХ: 1870-1917 РОКИ.....	55
ТАШАНЬ ЄВРЕЙСЬКА.....	69
ТАШАНЬ У 1917-1921 РОКАХ.....	70
ТАШАНЬ У 1922-1931 РОКАХ.....	85
ТАШАНЬ У 1932-1933 РОКАХ.....	111
ТАШАНЬ У 1937-1938 РОКАХ.....	131
ТАШАНЬ У 1941-1945 РОКАХ.....	163
ГОРДІСТЬ ТАШАНІ – ЗАСЛУЖЕНА ХУДОЖНИЦЯ УКРАЇНИ ГАННА САМУТІНА.....	193

РОЗДІЛ II

ДЖЕРЕЛЬНА БАЗА ГЕНЕАЛОГІЇ КОЗАЦЬКО-СЕЛЯНСЬКИХ РОДОВІДІВ ЖИТЕЛІВ СЕЛА ТАШАНЬ.....	196
РЕЄСТР ВІЙСЬКА ЗАПОРОЗЬКОГО 1649 РОКУ.....	197
ПЕРЕПИСНІ КНИГИ 1666 РОКУ.....	198
ПРИСЯГИ ПЕРЕЯСЛАВСЬКОГО ПОЛКУ XVII-XVIII СТОРІЧ.....	199
КОМПУТИ І РЕВІЗІЇ ПЕРЕЯСЛАВСЬКОГО ПОЛКУ.....	200
СЕЛО ГОРОДИЩЕ ЗА МАТЕРІАЛАМИ ГЕНЕРАЛЬНОГО ОПІСУ ЛІВОБЕРЕЖНОЇ УКРАЇНИ 1765-1769 РОКІВ.....	208
МЕТРИЧНІ КНИГИ ТА СПОВІДНІ РОЗПИСИ ЦЕРКОВ ПЕРЕЯСЛАВСЬКОГО ПОВІТУ.....	240

НАРОДНІ ПЕРЕПИСИ НАСЕЛЕННЯ (РЕВІЗЬКІ СПИСКИ).....	249
ПОСІМЕЙНІ СПИСКИ.....	251
ПЕРШИЙ ЗАГАЛЬНИЙ ПЕРЕПИС НАСЕЛЕННЯ РОСІЙСЬКОЇ ІМПЕРІЇ 1897 РОКУ.....	251
РЕКРУТСЬКІ СПИСКИ ПЕРЕЯСЛАВСЬКОГО РЕКРУТСЬКОГО ПРИСУТСТВІЯ.....	252
КНИГИ ЗАПИСІВ НОВОНАРОДЖЕНИХ, ТИХ, ХТО БЕРЕ ШЛЮБ, ХТО РОЗРИВАЄ ШЛЮБ ТА ПОМЕРЛИХ ЄВРЕВ ПЕРЕЯСЛАВСЬКОГО РАБІНАТУ.....	256
ДОКУМЕНТИ ВІДДІЛУ РЕЄСТРАЦІЇ АКТИВ ГРОМАДЯНСЬКОГО СТАНУ.....	257
ДОКУМЕНТИ КОМПІТЕТУ НЕЗАМОЖНИХ СЕЛЯН СЕЛА ТАШАНЬ.....	260
ДОКУМЕНТИ ТАШАНСЬКОЇ СІЛЬСЬКОЇ РАДИ.....	262
ПРИВАТНИЙ АРХІВ ЛЕОНІДИ ФЕДОРІВНИ ШЕВЧЕНКО.....	263
НАМОГИЛЬНІ НАПИСИ КЛАДОВИЩА СЕЛА ТАШАНЬ.....	263
ДРУКОВАНІ ТЕМАТИЧНІ ВИДАННЯ ПРО ЗАГИБЛИХ ПІД ЧАС І СВ. ГОЛОДОМОРУ У 1930-Х РОКАХ, ЕЛЕКТРОННІ ДОКУМЕНТИ ВІЙСЬКОВОГО МЕМОРІАЛЬНОГО ЦЕНТРУ ЗБРОЙНИХ СИЛ РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ ПРО ЗАГИБЛИХ, ЗНИКЛИХ БЕЗВІСТИ ТА ПОРАНЕНИХ У 1941-1945 РОКАХ.....	265
ДЖЕРЕЛА ДО РОЗДІЛУ I.....	267
ДЖЕРЕЛА ДО РОЗДІЛУ II.....	271
ІЛЮСТРАЦІЇ.....	272

класу в Російській імперії, в його розпорядженні знаходились дворцеві запаси вин та інших напоїв, входив до числа шести найвищих придворних чинів). Посилаючись на такого впливового високопосадовця, пани Вишневські, мабуть, вважали, що всі питання про підтвердження їхнього права власності на ділянку під млин будуть вирішені.

Цікаво, що в документі ташанська гребля називається «кірасірською», як і млини на ній. Цей документ зберігається в ЦДІАУК (фонд 57, опис 1, справа справа 318, арк. 267).

№ 62

Відомість в комісію сочиненія в полку Переясловському, генералю ревизіи, от управителя гсдѣ Вишневскихъ Афанасія сына Агафонова Соколова, в имѣщеніи, сотикѣ Яготинской, при деревнѣ Городищи, на рѣкѣ Супой, пустошѣ мѣстѣ на одну мелницѣ, учинена 1767 года июля 15 д.

По дорогѣ, идущей з города Переяслова на греблю ташанскую, з самого прїезду, влизь деревни Городищи, на рѣкѣ Супой греблятѣ шпешной керастарской, мелничное пустоше мѣсто едно. Омежу з одной от пустошѣ мѣста, городна мелница керастарская, з другой стороны гребля керастарская ж.

Више писанное пустоше мѣсто достало гсдамъ монахъ Вишневскимъ по наслѣдію, от отца ихъ, а отцу ихъ по заставѣ от 1738 года сентября 10 дня, от священника спаского переясловского Довранцкого, за 100 рублевъ. На что в гсдѣ монахъ апекунъ Александръ Александровичъ Нарішкинъ заставное писмо имѣется в Банктѣ Петербургѣ. Копію неписано.

В сей відомости докрь гсдѣ Вишневскихъ приказчикъ Афанасій Агафонов Соколовъ подписался, а вѣдомъ его, неграмотнаго, по ево и довѣренію того жѣ дому служитель Иванъ Безрукій рѣчку приложилъ [38, арк. 267].

ТАШАНЬ ЧАСІВ РУМ'ЯНЦЕВИХ: 1770–1838 РОКИ

Родовий герб
Рум'янцеви

У 1770 році власником села Городище стає генерал-фельдмаршал Рум'янець Петро Олександрович. На честь перемоги над турками в битві на річці Кагул імператриця Катерина II нагородила графа Рум'янцева орденом Святого Георгія першого класу та подарувала багато маєтностей в Україні, серед яких було і село Городище.

Петро Олександрович Рум'янець-
Задунайський. Кінець XVIII ст. Невідомий
художник

Граф Петро Олександрович Рум'янцев-Задунайський (04.01.1725–08.12.1796) – російський державний діяч та полководець, титул графа отримав у 1744 році. Син денщика Петра I, в майбутньому – його наближеної особи та генерал-аншефа – графа Олександра Івановича Рум'янцева (1677–1749) та Марії Андріївни Матвеевой (1699–1788). З 1740 року на військовій службі: декілька місяців навчався в Шляхетському кадетському корпусі; з 27.10.1740 – підпоручик; з 10.06.1741 – поручик; з 11.09.1741 – капітан; з 03.06.1743 – полковник, командир Воронежського піхотного полку; з 25.12.1755 – генерал-майор, з 07.01.1758 – генерал-поручик, командир дивізії та окремого корпусу; з 09.02.1762 – генерал від інфантерії; з 02.01.1769 – командувач експедиції із взяття Азова; з 13.08.1769 – командувач 1-ої армії; з 02.08.1770 – генерал-фельдмаршал; з 10.11.1775 – командувач кавалерії; з 07.09.1782 – командувач Української армії; з 25.04.1794 – головнокомандувач армії у Польщі.

У 1775 році, після видатних перемог над турецькою армією, що призвели до підписання Кючук-Кайнарджийської мирної угоди між Російською імперією та Туреччиною, отримав почесне прізвище «Задунайський». Кавалер багатьох орденів Російської імперії, серед яких орден: Святого Олександра Невського (1759), Святої Анни I ступеня, Святого Андрія Первозваного, Святого Георгія I ступеня (1770), Святого Володимира I ступеня (1782) та інші.

10.11.1764 року Катерина II призначає Рум'янцева П. О. президентом другої Малоросійської колегії та генерал-губернатором Малоросії. В 1781 році, після скасування Малоросійської колегії та утворення Київського намісництва, Рум'янцева призначено намісником і на цій посаді він знаходився до 1789 року.

Під час правління Рум'янцева-Задунайського П. О. в Україні скасовано сотенно-полковий устрій (1781 рік) і запроваджено загальноімперську систему адміністративно-політичного управління, скасовано українські полки як адміністративні одиниці поділу України та права козацької старшини, запроваджено російські закони, здійснено остаточне закріпачення українського селянства, в 1766–1769 роках проведено Генеральний опис Малоросії.

Дружина Петра Олексійовича (1748) – княжна Катерина Михайлівна Голіцина

Фрагмент надгробку Рум'янцева П. О.
Києво-Печерська лавра

Палац Рум'янцева П. О. в селі Вишеньки
(Коропський р-н Чернігівської обл.), суттєво
перевбудований у XIX ст. Сучасне фото

Палац Рум'янцева П. О. в містечку Гомель.
Художник Залеський М. XIX ст.

Палац Рум'янцева П. О. в селі Качанівка
(Ічнянський р-н Чернігівської обл.).
Сучасне фото

(25.09.1724–22.08.1779), діти – Михайло (1751–1811), Микола (1754–1826) та Сергій.

Проживаючи в Україні, Рум'янцев займався будівництвом палаців у своїх маєтностях та створенням перших на Лівобережній Україні англійських садів-парків (в Городищі та Вишеньках). З липня 1791 року Петро Олександрович майже постійно проживав у Городищі, в спеціально для нього побудованому в 1770-х роках готичному замку (зображення не збереглося) на місці давноруського городища («на будинках»). Селом володів з 1770 по 1796 рік.

Помер Петро Олександрович в Городищі та 8 січня 1797 року був похований в Успенському соборі Києво-Печерської лаври.

На роки господарювання в Городищі Рум'янцева П. О. припадає складання Описів Київського намісництва другої половини XVIII сторіччя – групи історичних пам'яток, що містять великий фактичний матеріал, який розкриває різні аспекти соціально-економічного розвитку Лівобережної України, в тому числі й села Городище: демографічну ситуацію, природно-географічні умови, розвиток торгівлі та інше [19, стор. 5].

1. «Географическое описание города Киева, сочиненное киевскаго гарнизона поручтикомъ Василиемъ Ивановичемъ Новгородцовымъ, съ приваженіемъ описанія Києво-Печерской Лавры и всѣхъ къ оной принадлежащихъ местъ, разныхъ вѣдомостей о киевскихъ монастыряхъ и церквахъ и географическаго описанія всего Киевскаго намісництва вобще и со всѣми онаго вѣздами» 1775–1786 років [19, стор. 15–88].

Документ містить географічний опис Києва (складений у 1774–1775 роках), описи Києво-

Печерської лаври та її маєтностей (1781 рік), київських монастирів і церков (1784 рік), географічний опис Київського намісництва з усіма повітами (1786 рік) [19, стор. 9].

В описі Переяславського повіту містяться такі дані про село Городище:

Деревня Городище, она жъ и Ташань, владѣнія графа Петра Александровича Румянцова-Задунайскаго, въ коей такъ же на знаменитомъ высокомъ мѣстѣ надъ рѣкою Вуземъ обнесены городокъ валомъ землянымъ, изъ чего и заключить можно, что въ древнихъ временахъ была тамо небольшая крѣпость или замокъ. Въ той деревни на выгодномъ мѣстѣ собираются ярмонки, гдѣ и домъ каменной особеннѣйшей новой архитектуры выстроены преобширной. Да сверхъ сего есть тамъ же на островѣ изрядной графской домъ съ регулярнымъ садомъ.

Въ вѣздѣ ярмонки слѣдующія: въ мѣстечкѣ Яготинѣ и деревнѣ Городищѣ. ... въ деревнѣ Городищѣ - такъ же въ годъ 4 и оныя собираются: 1-я, чрезъ весь Великой постъ и продолжается до Фоминой недели; 2-я, августа 1-го на Маккавеев; 3-я, октября 26 на святого великомученика Дмитрія; а 4-я, декабря 6-го на святителя Христова Николая.

И продолжаютъ сін послѣднія три ярмонки чрезъ пять дней [19, стор. 64–65].

Рум'янцевський палац «на будинках» вже тоді вражав своїми архітектурними формами. Також були ще цілими вали давноруської фортеці. Дуже цікаве повідомлення Опису про існування на острові ще одного графського будинку з садом. Напевно, йдеться про «Плешнянську луку», яку пізніше стали називати «Острів». В такому разі перший ташанський парк з'явився саме на цьому «Острові» у 1770–1780-х роках.

2. «Описание Киевскаго намісництва в по раздѣленію онаго на одинадцять вѣздовъ, именно: Киевскій, Козелецкій, Остерскій, Переясловскій, Золотоношскій, Приятинскій, Лувенскій, Миргородскій, Хорольскій, Голтвянскій и Городискій; с показаніемъ какихъ полковъ и сотень, какіе селенія и въ которой вѣздѣ вошли; и сколько въ нихъ по описанію дворянъ, шляхетства, разночинцовъ, духовенства, церковниковъ, греков, казаковъ выборныхъ и подпомощниковъ, посполитыхъ коронныхъ, в томъ числѣ и ранговыхъ, такожъ владѣльческихъ посполитыхъ, разночинскихъ и козацкихъ подсуздковъ; хать и по ревизіи 1764 года душъ, чиненныя 1781 года» [19, стор. 90–159].

Опис містить перепис міст, містечок, сіл та

Палац Рум'янцева П. О. в Санкт-Петербурзі. Сучасне фото

хуторів Лівобережної України. Документ на той час слугував довідником, у якому подавалися відомості про розташування населених пунктів в старій полковій адміністративній системі та новій – намісницькій. Також Опис містить дані про кількість дворів, соціальний склад населення тощо [19, стор. 9].

В описі Переяславського повіту, в переліку населених пунктів Яготинської сотні, подано відомості про село Городище:

Въ деревнѣ Городищѣ	
Дворянъ и шляхетства	-
Разночинцовъ	-
Духовенства	-
Церковниковъ	-
Грековъ	-
казаковъ выборныхъ	-
казаковъ подпомощниковъ	-
мѣщанъ	-
посполитыхъ коронныхъ, в том числѣ и ранговыхъ	-
посполитыхъ владѣческихъ, разночинческихъ и козацкихъ	
подсусѣдковъ	- 80
хатъ	- 80

по послѣдней 764 года ревизіи душъ показано - [19, стор. 102].

В Описі немає даних про

кількість посполитих, що проживали в селі, замість них зазначено кількість хат у Городищі – 80. Відсутність козаків у селі може свідчити про те, що до 1781 року всі ташанські козаки були переписані в посполиті.

Два наступні документи містять однакові відомості про містечко Ташань.

3. «Историческое и топографическое описание Киевской губернии съ частнымъ описаніемъ городовъ и уѣздовъ оныя и съ приложеніемъ картъ какъ губернской, такъ городамъ и уѣздамъ, сочиненное по высочайшему повелѣнію 1787 года генваря 20 дня» [19, стор. 174–235].

До Опису включено 23 плани і кольорові карти намісництва, повітів і повітових міст.

4. «Сокращенное особенное географическое описание Киевской губернии съ частными краткими жъ описаніями уѣздовъ, ея составляющихъ, съ приложеніемъ при оныхъ губернской и уѣздныхъ картъ. 1787 года генваря ___ дня» [19, стор. 279–317].

Документ має 12 кольорових карт намісництва і повітів.

В обох Описах однаково зазначено, що «...подъ мѣстечкомъ Ташанью множество находится могилъ, означающихъ похороненные

Цеглини з північного схилу городища. Знахідка 2013 р.

*Сергий Петрович Рум'янцеv.
Початок XIX ст.*

тѣла убитыхъ на сраженіяхъ». Також повідомляється про проведення чотирьох ярмарків за рік [19, стор. 210, 306].

5. «Книга Кієвского намѣстничества съ понменованіемъ всѣхъ селенін и съ показаніемъ во оныхъ числа душъ и фамилин владельцовъ по алфавиту, учиненная 1787 года генваря» [19, стор. 236–278].

Книга містить алфавітний список міст, містечок, сіл та хуторів Київського намісництва з приналежністю їх до відповідного повіту, кількістю населення в кожному та в чиєму володінні знаходяться.

Стосовно села Городища Книга містить такі дані:

**Званіє селеній Горордище, д.
Которого уѣзда Переясловского
Сколко в каком селеніи душъ 443 души
Въ чемъ состоятъ оныя владеніи
Козаки и владельца - его сіятельства
графа Петра Александровича
Румянцова-Задунайского** [19, стор. 246].

Від ташанського замку Рум'янцева, що, напевно, був окрасою не тільки Переяславици, а й усієї Лівобережної України, вже у 1846 році лишилися тільки «величаві розвалини» [53, стор. 428]. Отже, споруда проіснувала не більше 50–60 років. Причини її швидкого руйнування невідомі. Автор припускає, що це могло статися внаслідок одного із землетрусів, що були зафіксовані в Україні у 1802, 1829 та 1838 роках.

У наступні роки залишки замку були розібрані, а з його цегли «на будинках» побудували хлібні склади – магазини (гамазеї). В 1970-х роках залишки фундаментів замку розбирав на цеглу Петро Опанасович Морфид. Сьогодні лише двометровий заввишки насип майже прямокутної форми та декілька масивних кам'яних брил поруч із ним нагадують про існування давньої величної споруди. В 2013 році на північному схилі городища автором виявлені фрагменти цегляної кладки. Напевно, це – залишки стін хлібних гамазеїв, побудованих із замкової цегли.

Після смерті Петра Олександровича Рум'янцева селом Городище володів його син – Сергий Петрович.

Граф Сергий Петрович Рум'янцеv (17.03.1755–24.01.1838) – молодший син генерал-фельдмаршала графа Рум'янцева-Задунайского П. О. Народився в селі Стряпкове Юрїївського повіту Владимирської губернії. Проживав у Петербурзі, Москві, мандрував закордоном. У 1785–1788 роках призначений послом до курфюрста Баварії, короля Пруссії, потім до Берліна, в 1793–1794 роках був послом у Швеції, в 1796–1797 роках – член колегії іноземних справ, в 1797–1799 – Міністръ уѣзловъ Російської імперії, в 1802 та з 1805 по 1838 роки – член Державної Ради, з 1810 року

*Каплиця-мавзолей Рум'янцева С. П.
Сучасне фото*

– почесний член Петербургської академії наук, з 1828 – дійсний член Російської академії. Брав активну участь у створенні Рум'янцеvського музею, основою якого стали зібрані старшим братом, Миколою Петровичем, колекції нумізматики, стародруків, рукописних книг та археологічних знахідок.

За державницьку діяльність Рум'янцев С. П. був нагороджений багатьма найвищими орденами Російської імперії. Займався благодійністю: у 1808 році передав своє грошове утримання як кавалер орденів Святого Олександра Невського та Святого Іоанна Іерусалимського на видачу пенсії для 30 відставних солдат; в 1832–1838 роках робив пожертви грошми в сумі близько 250 тисяч рублів на користь вдов, сиріт офіцерів і нижніх чинів та інвалідів.

У 1802 році Рум'янцев С. П. подав імператору Олександр I пропозицію, в якій, маючи на увазі поступове знищення кріпосного права, пропонував надати поміщикам право відпускати на волю своїх селян, наділяючи кожного окремо або цілі товариства селян, землею. Результатом цього був імператорський «Указъ въ отпускѣ помѣщиками своихъ крестьянъ на волю по заключеннѣи условіи, на основаннѣи согласіи основанныхъ» від 25 лютого 1803 року, більш відомий як «Указъ о вольныхъ хлебопашцахъ». Згідно з цим указом, поміщики мали відпускати селян на волю із землею за викуп або виконання повинностей. Селяни, які ставали власниками землі, мали право її продавати, купувати, закладати та залишати у спадок, а також переходити з однієї губернії в іншу. Частина своїх селян, відповідно до цього указу, Рум'янцев відпустив на волю.

Сергій Петрович володів Ташанню з 1796 по 1838 рік, не дуже переймаючись станом маєтку. За цей час з кріпацтва було звільнено лише четверо ташанців (усі жінки).

Помер Рум'янцев 24 січня 1838 року, похований в селі Троїцьке-Кайнарджі під Москвою, в каліці-мавзолей на території родинного маєтку (тепер місто Железнодорожний (село Павліно) Балашихінського району Московської області.

З початку XIX сторіччя назва села – Городище – у документах більше не

Саркофаг Рум'янцева С. П. Сучасне фото

зустрічається (останній раз ця назва зафіксована у сповідних розписах положайвської Троїцької церкви 1795 року [54]), село називається тільки Ташанню.

Документ 1799–1801 років «Вѣдомость состоящихъ въ Малоросійской губерніи селенъ, съ показаніемъ, въ какихъ оныхъ повѣтахъ и сколько въ каждомъ платящихъ подати мужеска полу душъ» повідомляє, що у Переяславському повіті є «деревня Ташань зъ городищемъ», в якій проживає 340 платників податків – селян чоловічої статі [55, стор. 154].

У 1811 році, згідно з даними 6-го народного перепису, в селі було 130 дворів, проживало 237 чоловіків (жінок в тому році не рахували) [56, арк. 100 зв.].

У 1816 році (7-й народний перепис) в Ташані було 144 двори, проживало 286 чоловіків та 354 жінки (загалом 640 осіб) [57, арк. 428 зв.–429].

У 1835 році (8-й народний перепис) в селі було 154 двори, проживало 411 чоловіків та 423 жінки (загалом 834 особи) [58, арк. 261 зв.–262].

ТАШАНЬ ЧАСІВ ГОЛІЩИНА: 1838–1870 РОКИ

Родовий герб Голіциних

Наступним власником Ташані був князь Микола Павлович Голіцин (06.09.1814–11.10.1886) – син князя Павла Олексійовича Голіцина (08.12.1782–21.12.1849), дійсного статського радника, та Варвари Сергіївни Кагульської (04.01.1791–24.08.1875), незаконно народженої дочки Сергія Петровича Рум'янцева. Володів Ташанню з 1838 по 1870 рік. При ньому в парку був побудований дерев'яний палац. У 1842 році на новому сільському кладовищі коштом князя Голіцина була споруджена дерев'яна церква, освячена на честь Преподобного Сергія Радонезького (спалена в 1960-х роках) [31, стор. 158].

Якою була Ташань у 1840-х роках, можна узяти із опису села, зробленого істориком, статистиком та етнографом Миколою Івановичем Арандаренком (1795–1867) у третьому томі книги «Записки о Полтавской губернии, составленные в 1846 году», в розділі «Описание Переяславского уезда»:

Містечко Ташань.

Въ тридцати пяти верстах отъ г. Переяслава къ востоку, по правому берегу рѣки Супоя, тянется возвышенность красивою, разнообразною грядою, и въ томъ мѣстѣ, гдѣ русло водъ растекается по широкому раздолу, возвышается скалкѣ подовный холмъ, увѣнчанный утрюмыми развалинами громаднаго здания, какъ въ бо свидѣтельство превратности судьбы. По нагорному берегу разсыяны крестьянскія хижинны, то отѣненныя садами, то открытыя на обнаженныхъ участкахъ. Дугообразная плотина,

огняная разиньтъ Супоя, направляетъ силу теченія къ устроеннымъ здѣсь водянымъ мельницамъ. Обширныя постройки разныхъ хозяйственныхъ зданій занимаютъ луговой берегъ рѣки. Это мѣстечко Ташань, въ настоящее время принадлежащее Князю Николаю Петровичу Голыцину, а прежде составлявшее часть владѣнія Графа Румянцова-Задунайскаго и бывшее его резиденціей, гдѣ Фельдмаршалъ кончалъ славніе дни свои въ замкѣ, обратившемся по смерти вельможи въ знаменитыя для воспоминанія развалины. ...Ташанское имѣніе населяютъ 2,800 душ муж. пола крестьянъ, на 18,000 десят. земли, повсюду хлѣбородной, въ числѣ коей 3,000 душъ (тут помилка – десятин) подъ лѣсомъ.

Благоразумно избранная мѣстность для хлѣбопашественнаго и скотоводственнаго хозяйства, расположеніе заведеній, выдавающее въ основателѣ умъ зрѣлый, составляютъ достоинство и способы этого прекраснаго имѣнія. А 12,000 овецъ испанской породы високаго качества, остатокъ того обширнаго стада, которое, во времена Румянцова, было рассадникомъ для высшаго овцеводства въ Малороссіи, составляютъ нинѣ значительную статью хозяйства въ Ташани. Здѣшнее стадо содержится въ большемъ порядкѣ и отличается высокимъ качествомъ и густотою шерсти [53, стор. 428–429].

У розділі «Естественная система водъ» подано опис ташанського озера на Супої:

...средняя данна 1800 сажени, ширина 750 саж., глѣбина 2 саж. Въ крутыхъ возвышенныхъ берегахъ р. Супоя отъ запруженія ея образовалось озеро или лучше сказать прудъ. Здѣсь устроена плотина и мельница, принадлежащая Князю Голыцину [53, стор. 42].

У 1850 році, згідно з даними 9-го народного перепису, в Ташані було 137 дворів, проживало 427 чоловіків та 453 жінки (загалом 880 осіб) [59, арк. 208 зв.–209].

У 1859 році в Ташані було 172 двори, проживало 434 чоловіки та 469 жінок (загалом 903 особи) [60].

На військово-топографічній карті

Переяславського повіту початку 1860-х років в Ташані позначено 178 дворів.

1861 рік. Скасування кріпосного права в Російській імперії маніфестом Олександра II від 19 лютого 1861 року призвело до ліквідації залежності селян від поміщиків, їх особистого звільнення, наділення їх землею та надання можливості викупу селянських наділів. Основні принципи реформи визначалися в «Положенні о крест'янахъ, вышедшихъ изъ крѣпостной зависимости», «Положенні о выкупѣ крест'янами, вышедшими изъ крѣпостной зависимости, ихъ усадебной осаждености, и о содействіи правительства к приобретѣнію сіми крест'янами въ собственность полевыхъ угодій», «Положенні о вѣ устройствѣ дворовыхъ людей, вышедшихъ изъ крѣпостной зависимости» та «Мѣстного положенія о поземельномъ устройствѣ крест'янъ, водворенныхъ на помѣщичьихъ земляхъ въ губерніяхъ...» для окремих місцевостей імперії.

Ташань стає центром утвореної в цьому ж році Ташанської волості, куди входили також села Горбані, Натягайлівка, Положаї, Пологи-Вергуні, Пологи-Чобітьки та Чопняки.

Всі землі навколо села Ташань належали князю Миколі Павловичу Голціну. Згідно з Маніфестом, він мусив надати в постійне користування селян садібні ділянки і певні наділи польової землі та інших угідь. За це селянам встановлювалися повинності роботою або грошми і вони ставали «тимчасово зобов'язаними». Розміри наділів і повинності визначалися в Уставній грамоті, яка складалася довіреною особою князя Голціна та підписувалася селянами Ташані.

Уставна грамота села Ташані зберігається в Російському державному історичному архіві в Санкт-Петербурзі (фонд 577, опис 30, справа 1394, аркуші 85-89). Фотокопію частини Уставної грамоти надав автору Шевченко М. А. Фрагментарно документ вміщено в книзі «Ташань на землі переяславській» [11, стор. 70–75].

Уставная грамота

Полтавской Губерніи Переясловского Уѣзда
Деревни Ташани владѣнія помѣщика
Надворного Советника князя Николая
Павловича Голцины.

1.

Деревня Ташань по дѣленію Полтавской Губерніи на дѣя мѣстности въ отношеніи земельнаго надѣла на основаніи табели приложенной къ статьѣ 9й Мѣстного Положенія

для малороссійскихъ Губерній, принадлежитъ къ первой мѣстности.

2.

1) Въ Д. Ташанѣ значится по 10й народной перепискѣ мужеска пола душъ:

Крест'янъ - 331.

Дворовыхъ - 65.

Сверхъ того осажденость имѣють в этомъ селеніи записанныя за тѣмъ же владѣльцемъ Переясловского же Уѣзда въ селеніяхъ:

Приселкѣ Плузжникахъ Крест'янъ - 3.

Дворовыхъ - 3.

Селѣ Вергуняхъ Крест'янъ - 1.

Дворовыхъ - 2.

Селѣ Чевоткахъ Крест'янъ - 5.

Дворовыхъ - 5.

А всего: Крест'янъ - 9.

Дворовыхъ - 10.

2) Из числа значащихся по ревизіи крест'янъ и дворовыхъ не подлежатъ надѣлу землею въ семь селеній:

а) Отпущенные после ревизіи на волю:

Крест'янъ - 1.

в) Имеющіе постоянную осажденость в другихъ селеніяхъ того же имѣнія въ Переясловскомъ же уѣздѣ:

Приселкѣ Плузжникахъ: Крест'янъ - 3.

Селѣ Яненкахъ Крест'янъ - 3.

Дворовыхъ - 2.

Всего же не подлежащихъ надѣлу:

Дворовыхъ - 2.

За тѣмъ имеющихся право на надѣлу землею:

Крест'янъ - 333.

Дворовыхъ надѣленныхъ усадебною и частію пахатною землею изъявившихъ желаніе на основаніи статей 6й и 7й Положенія о вѣ устройствѣ дворовыхъ людей, поступить въ составъ крест'янского общества:

а) Записанныхъ по ревизіи въ той же Д. Ташанѣ - 50.

в) Записанныхъ по ревизіи въ другихъ селеніяхъ - 7.

3) А всего должны на основаніи Положенія подучить въ пользованіе поземельный надѣлу ревизскихъ мужеска пола душъ - 390.

3.

1) Въ Сельскомъ обществѣ Д. Ташани состоятъ усадебъ дворовъ:

У хозяевъ записанныхъ по ревизіи в крест'янахъ или дворовыхъ пожелавшихъ воспользоваться правомъ по ст. 7й Положенія о дворовыхъ поступить в составъ крест'янского общества:

а) Отывавшихъ тягловую повинность съ надѣломъ в 6 десятины пахатной земли - 4.

в) Отывавшихъ пѣшую повинность съ надѣломъ женатыя 4 1/2 а холостые по 3 десятины пахатной земли - 117.

с) Надѣленныхъ одною ұсадебною землею огородниковъ - 61.

У дворовыхъ не пожелавшихъ воспользоваться правомъ по ст. 7й Положенія о дворовыхъ, выгъ зачисленными въ составъ крестьянскаго общества - 9.

Замѣчаніе объ ұсадебныхъ этихъ дворовыхъ объяснено подробнѣе въ исчисленіи поземельнаго надѣла.

Пустопорожнихъ показываемыхъ далѣе въ числѣ пустопорожнихъ ұсадебныхъ мѣстъ и проч. - 2. Занятыхъ отставными и безсрочно отпускными солдатами - 2.

Остающихся въ распоряженіи у владѣльца по ст. 29й Положенія п. 3й а имѣнно: занятой Священническимъ домомъ 1, занятой домикомъ въ коемъ помѣщается временно Волостное Правленіе 1, занятой постояннымъ дворомъ 1, и занятыхъ избяными выстроенными отъ Экономіи и шинкомъ экономическимъ 7 - 10.

Итого ұсадебъ дворовъ - 205.

2) Всей земли состояло въ пользованіи крестьянъ до обнародованія Положенія о крестьянахъ - 799 д. (десятинъ) 329 с. (саженів).

Изъ этого числа:

а) Подъ крестьянскою ұсадебною осѣдлостію - 107 д. 189 с. а именно:

Подъ крестьянскими ұсадебными дворами и огородами - 59 д. 2375 с.

Подъ ұсадебными занятыми отставными и безсрочно отпускными солдатами - 1028 с.

Подъ пустопорожними ұсадебными мѣстами, внутренними выпусками, улицами, площадями и прочемъ - 32 д. 1146 с.

Подъ площадью нѣкогда занятымъ господскимъ домомъ 6 д. 1033 с., подъ ярмарочною площадью 5 д. 621 с., подъ домомъ выстроеннымъ отъ владѣльца для священника 434 с., подъ домкомъ занимаемымъ временно Волостнымъ Правленіемъ 420 с., подъ постояннымъ дворомъ 957 с., и подъ 7ю ұсадебными занятыми избями отъ владѣльца построенными 1 д. 1775 с. (подъ шинкомъ экономическимъ 38 с.) всего - 14 д. 440 с.

Итого ұсадебной осѣдлости - 107 д. 189 с.

в) подъ кладенцемъ - 2 д. 937 с.

с) Выгонной земли - 50 д. 1603 с.

д) Пахотной земли - 639 д.

Итого - 799 д. 329 с.

3) По обнародованіи же Положенія о крестьянахъ произошли слѣдующіе перемѣны:

а) Изъ числа пустопорожнихъ ұсадебныхъ мѣстъ отведено подъ ұсады не имѣвшихъ оныхъ - 5 д. 2004 с.

в) Изъ крестьянской ұсадебной осѣдлости на основаніи п. 3го и ст. 31й мѣстнаго Положенія исключаются ұсадебные участки и мѣста по уровню

выше сего исчисленныя мѣрою - 14 д. 440 с.

с) Изъ пахотной земли уваляется крестьянина Лоскура получающего поле въ да[ча]хъ Приселка Плужниковъ и поступаетъ въ распоряженіе общества крестьянскаго - 4 д. 1200 с.

д) Исключается изъ крестьянскаго надѣла дворового не поступающего въ составъ крестьянскаго общества Дмитрія Фомина Борсенка земли пахотной отдаваемой ему отъ владѣльца имения въ постоянное пользованіе - 4 д. 1200 с.

е) Отведено пяти крестьянамъ для дополненія смѣни пахотной земли - 14 д.

4) По таковомъ измѣненіи въ земляхъ весь нынѣшній надѣлъ крестьянъ заключаеть въ себѣ:

а) Подъ крестьянскою ұсадебною осѣдлостію:

Подъ крестьянскими ұсадебными дворами и огородами вошедшими въ описъ семейныхъ участковъ - 64 д. 1311 с.

Въ числѣ 64 д. 1311 с. состоитъ въ 2д. 1800 с. 9

ұсадебъ въ пользованіи дворовыхъ не пожелавшихъ воспользоваться правомъ по ст. 7й Положенія объ устройствѣ дворовыхъ людей поступитъ въ составъ крестьянскаго общества при исчисленіи земельнаго надѣла, и остающихся на условіяхъ опредѣленныхъ статьями 27, 29, 30, 31 и 32ю означеннаго Положенія; владѣлецъ имѣнія желая упрочить за этими дворовыми личное пользованіе ихъ ұсадебными на одинаковомъ правѣ съ крестьянами, полагаа, что исполненіе желанія его вполнѣ обеспечивается показаніемъ этихъ ұсадебъ въ описѣ, безъ чего могли бы онѣ считаться зависящими отъ распоряженія крестьянскаго общества, слѣдовательно владѣющие тѣми ұсадебными не были бы въ правѣ ихъ ограждены и вполнѣ обеспечены.

Подъ ұсадебными занятыми отставными и безсрочно отпускными солдатами - 1028 с.

Подъ пустопорожними ұсадебными мѣстами, внутренними выпусками улицами, площадями и прочемъ - 27 д. 2210 с.

Итого подъ крестьянскою ұсадебною осѣдлостію - 92 д. 2149 с.

в) Подъ кладенцемъ - 2 д. 937 с.

с) Выгонной земли наружной въ описѣ показанной - 50 д. 1603 с.

д) Пахотной земли въ участковомъ пользованіи вошедшей въ описъ - 644 д.

е) Таковой же въ общественномъ пользованіи - 4 д. 1200 с.

ж) Пахотной земли дворового Дмитрія Борсенка предоставляемой ему вмѣстѣ съ надѣломъ въ постоянное пользованіе не значащейся въ описѣ - 4 д. 1200 с.

Всего крестьянскаго надѣла - 798 д. 2289 с.

5) Имѣющіеся въ предѣлахъ крестьянскаго поселенія водопой, общественные или частные остаются въ исключительномъ пользованіи крестьянскомъ и на будущее время съ обязанностию исправного оныхъ содержанія равномерно и водопой колодези и другіе имѣющіеся въ предѣлахъ помѣщичьихъ угодій остаются и впредь въ исключительномъ пользованіи и на содержаніи владѣльца; рѣка же Супока составляла при Д. Ташани обширный разливъ, представляетъ собою удобныя для общаго пользованія водопой.

6) Въ общемъ пользованіи владѣльца и крестьянъ выгона нетъ; выгонъ же предоставленный въ число надѣла, въ пользованіи крестьянскаго общества показанъ въ сей Уставной Грамотѣ мѣрою.

7) Ямарочная пощады въ Д. Ташани мѣрою 5 д. 621 с., на основаніи ст. 31й Мѣстнаго Положенія, остается въ распоряженіи владѣльца.

8) Рыбная ловля въ рекѣ Супокѣ предоставляется общему пользованію владѣльца и крестьянскаго общества.

4.

1) Для мѣстности къ коей отнесена Д. Ташань определенъ ст. 9ю съ приложеніемъ и ст. 10ю Мѣстнаго Положенія размеръ душевого поземельнаго надѣла: высшій 2 д. 1800 с. а низшій 1 д. 900 с. по числу же душъ, въ семь селеній подлежащихъ надѣлу землею причитается онаго на все крестьянское общество: высшаго размѣра: 1072 д. 1200 с., а низшаго 536 д. 600 с.

2) Показанный въ сей Уставной Грамотѣ нынѣшній надѣлъ крестьянъ Д. Ташани, хотя не достигаетъ высшаго размѣра, на какъ превосходитъ низшій, оставляется на основаніи ст. 11й Мѣстнаго Положенія безъ измѣненія.

3) Крестьяне надѣлены были пахатною землею въ размѣрахъ: пѣшие: холостые 3хъ д. женатые 4хъ 1/2 д. тяглые 6 дес.; распределение это по точному смыслу положенія оставляется безъ измѣненія; слѣдуетъ только замѣтить, что небольшое число пѣшихъ не имѣвшихъ еще до Манifestа 19 февраля 1861 года полного надѣла въ 3хъ сменахъ остались при поляхъ въ размѣрѣхъ отъ 1й до 2хъ десятинокъ; выгонная земля состоитъ въ общемъ пользованіи крестьянскаго общества, она по оцѣнке для выкупа и по повинности денежной, при разрѣшеніи сего вопроса Полтавскимъ Губернскимъ Присутствіемъ, сравнена съ пахатною землею.

5.

1) По статьямъ 168, 169, 171, 177, 195, 241 и 242й Мѣстнаго Положенія причитается въ пользу владѣльца повинностей денежныхъ съ надѣла крестьянскаго:

а) Съ усадебной земли: за 61 д. 1911 с.: усадебъ у

хозяевъ входящихъ въ составъ крестьянскаго общества по 5 р. 10 к. съ десятины итого — 315 р. 15 к.

Замѣчаніе за 2 д. 1800 с.: усадебъ у дворовыхъ пожелающихъ воспользоваться правомъ по ст. 7й Положенія о дворовыхъ поступить въ составъ крестьянскаго общества условія предоставляемого имъ отъ владѣльца пользованія этими усадьбами на одинаковомъ правѣ съ крестьянами опредѣляются по добровольному соглашенію.

в) Съ пахатной земли:

Коренинаго надѣла 579 д. по 2 р. 50 к., итого - 1447 р. 50 к.

Добавочнаго надѣла 50 д. 1603 с. по 2 р. 50 к., итого - 162 р. 50 к.

г) Съ выгонной земли 50 д. 1603 с. какъ съ пахатной земли по 2 р. 50 к.: итого - 126 р. 66 к. А всего - 2051 р. 81 к.

2) Издѣльная повинность, коей подолженіе съ пахатной земли коренинаго надѣла ст.ею 231ю Мѣстнаго Положенія допущается до 2хъ годичнаго по оснородованіи Положенія срока, если пожелаетъ владѣлецъ, составляетъ съ 579 д. этого надѣла, считая по 21му дню в годъ съ десятины, 7375 лѣтнихъ и 4631 зимнихъ мужскихъ рабочихъ дней.

3) Денежныя повинности какія вѣдутъ слѣдовать за поземельный надѣлъ крестьяне должны уплачивать съ 1го Сентября по 1е Декабря.

4) На основаніи статьи 33й правилъ о порядке приведенія въ исполненіе положеній, 19й положенію о выкупѣ, 155й и 158й мѣстнаго Положенія, выкупная сума за всю усадебную осѣдлость составляющую за исключеніемъ 2 д. 1800 с. дворовыхъ не входящихъ въ составъ крестьянскаго общества 90 д. 319 с. опредѣляется считая по 102 руб. за десятину въ 9194 р. 83 коп. серебромъ.

5) На случай выкупа крестьянскими обществомъ всего земельного надѣла, выкупная сума за пахатную и выгонную земли опредѣляется по ст. 64, 65 и 66й Положенія о выкупѣ суммою въ 28944 р. 33 коп. серебромъ.

6.

Добавочная статьи.

1) Крестьянамъ состоящихъ въ хозяйственныхъ по имѣнію должностяхъ съ показаніемъ жалованья и другихъ выгодъ каждому прилагается особый именной списокъ.

2) Какъ Д. Ташань составляетъ одну только часть ташанскаго имѣнія заключающаго въ себѣ еще нѣсколько крестьянскихъ обществъ, то имѣющіеся различныя суммы составляющія принадлежность всѣхъ оныхъ крестьянскихъ обществъ показываются въ одной вѣдомости какъ общимъ приложенію ко всемъ Уставнымъ Грамотамъ.

3) Крестьяне Д. Ташани не довольствовались

топливомъ отъ владѣльца, будучи въ семъ отношеніи обеспечены условіями нхъ хозяйственного быта.

Примѣчанія.

1е) Угодія разнаго наименованія составляющія по сей Уставной Грамоте поземельный надѣлъ крестьянъ Д. Ташани опредѣлены:

а) Пахатная и выгонная земли, по планамъ Экономическимъ Переясловскимъ Уѣзднымъ и частнымъ съ землеустроителями снатымъ а также сообразуясь съ подворными списками и каталогами крестьянскихъ земель.

в) Крестьянская усадебная осѣдлость въ ея совокупности, по темъ же, о коихъ сказано выше планамъ.

с) Отдельныя крестьянскія усадьбы, произведеннымъ вновь оустроителемъ оныхъ чрезъ Экономическаго землеустроителя, но при помощи одной землеустроительской цепи.

2) Владѣлецъ предоставляетъ себѣ право а

основаніи ст.ей Мѣстнаго Положенія 56 и 57й и правилъ о порядкѣ приведенія въ дѣйствіе Положеній: 71й въ сроки этими статьями опредѣляемые, проситъ если признаетъ нужнымъ, разграниченія угодій крестьянскихъ отъ помѣщичьихъ и точнаго измѣренія крестьянскаго надѣла.

Подлинную подписали: по довѣренности владѣльца Князя Голицына Управляющій Михайловской и временно обязанные крестьяне Деревни Ташани. 1862 года мая 22 дня при введеніи мною Уставной Грамоты по имѣнію Князя Голицына Д. Ташани временно обязанные крестьяне показанные по описи семейныхъ участковъ подъ №№ Петръ Канцѣдаль 94ый, Санстратъ Бандурка 103мъ, Степанъ Куанкъ 111мъ, Феодосій Куанкъ 112мъ, Нестеръ Мухнякъ 11мъ, Павелъ Матяшъ 19мъ, Никита Овчаренко 21мъ, Константинъ Саненко 22мъ, Сергѣй Гриценко

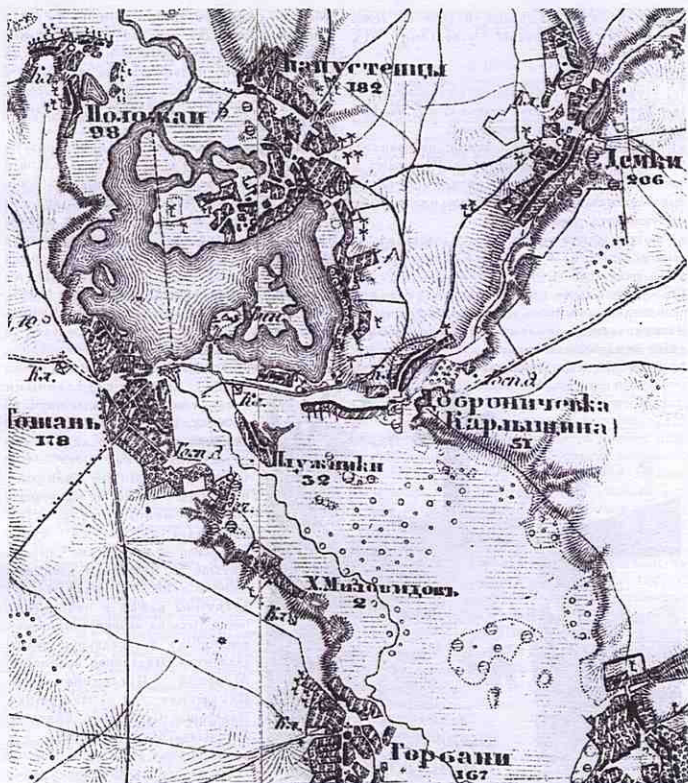
33мъ вновь надѣленными усадьбами каждый изъ нихъ по 1200 кв. саж.: всего 4 дес. 1200 кв. саж. отъ какаго надѣла они отказались на что Его Святельство Князь Голицынъ изъявилъ согласіе; по чему симъ описи семейныхъ участковъ исправляется и въ итоге усадебной земли должно считатьъ чѣтыре съ половиною десятины менѣе а въ выгонной 4 1/2 десятины болѣе и повинность числящійся на вышепронисанныхъ крестьянахъ за усадебную землю слагается. Подлинно подписал: Мировой Посредникъ К. Ильяшенко и Помѣщикъ Надворный Советникъ Князь Н. Голицынъ [61, арк. 85–89].

26 травня 1862 року уставна грамота була підписана княземъ Голицинимъ М. П. та селянами Ташані, про що був складений відповідний акт [61, арк. 89 зв.–90].

Судячи з того, що в документах 1867 року жоден із селян Ташані не названий «тимчасово зобов'язаним» (всі записані як «свокодные крестьяне деревни Ташань»), викуп землі ташанцями був здійснений в 1862–1866 роках.

Могила князя Миколи Павловича Голіцина на кладовищі містечка Балашиха. Росія

Фрагмент військово-топографічної карти Переяславського повіту (початок 1860-х років)

